

Automatická indexace Modely vyhledávání

25. 3. 2011

PŘEDMĚT: ORGANIZACE ZNALOSTÍ

PŘEDNÁŠEJÍCÍ: Josef Schwarz

Modely vyhledávání

- vztah automatické indexace a modelů vyhledávání
- vybrané modely vyhledávání
 - booleovský model
 - rozšířený booleovský model
 - vektorový model
 - indexování latentní sémantiky (*latent semantic indexing*)

Booleovský model

- teoretické základy (booleovská logika/algebra):
50. léta 20. století
- logické operátory
 - ✦ AND, OR, NOT, XOR
 - souborný katalog AND CASLIN
 - souborný katalog OR CASLIN
 - souborný katalog NOT CASLIN
 - souborný katalog XOR CASLIN
- rozšiřování (zkracování) výrazu
 - ✦ pravostranné (*katalog**), levostranné (**komunistický*),
vnitřní rozšíření (*filo?ofie*)
 - ✦ rozšíření o více znaků (*), jeden znak (?)
- proximitní operátory
 - ✦ věta, odstavec, určitý počet slov (zaleží/nezáleží na pořadí)

Booleovský model

- **výhody**
 - jasná formalizace
 - jednoduchost
 - rychlost vyhledávání
- **limitující faktory**
 - úplnost, přesnost
 - ✦ použití klíčových slov
 - ✦ principiální možnosti logických spojek
 - „ostrost“ – relevantní n. nerelevantní (nikoliv částečně relevantní)
 - operátor ACCRUE – systém TOPIC ([příklad](#) + [příklad aplikace](#))
 - ✦ experiment STAIRS (1985)
 - právní texty, 40 000 dokumentů
 - 51 požadavků, požadovaná úplnost: 75%
 - dosažená úplnost: 20% (přesnost 80%)

Booleovský model - rozšíření

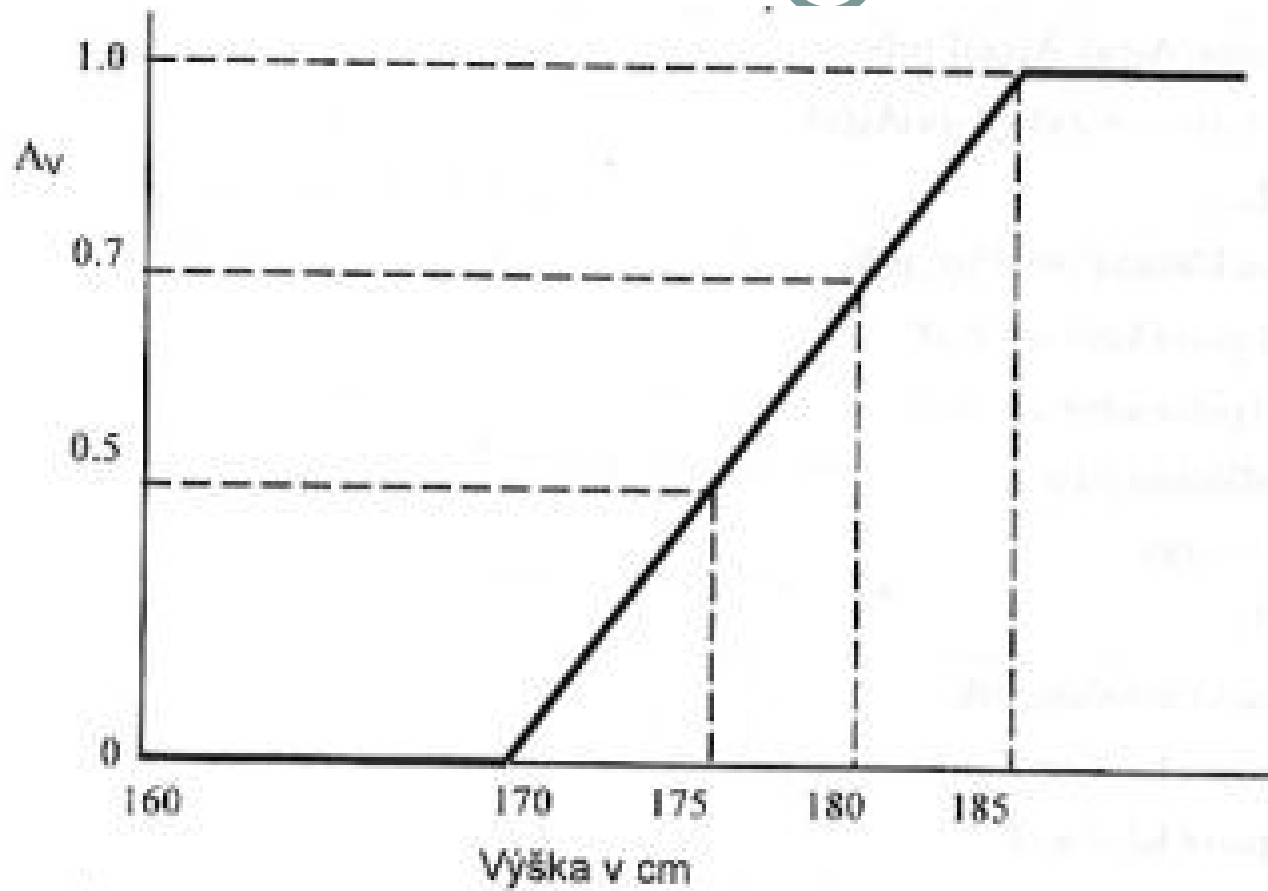
- **vážení výrazů**
 - v dotazu
 - v dokumentu
- **rozšíření pomocí fuzzy logiky**
 - formalizace principu vágnosti (schopnost přirozeného jazyka funkčně používat vágní pojmy)

Fuzzy logika

- booleovská logika: 0/1 (nepravda/pravda)
- fuzzy logika: pravdivost dána množinou hodnot z intervalu $\langle 0,1 \rangle$
 - stupeň příslušnosti prvku do množiny

Fuzzy množina

Obr. 5.3: Spojitá funkce popisující fuzzy množinu VYSOKÝ

Fuzzy vyhledávání

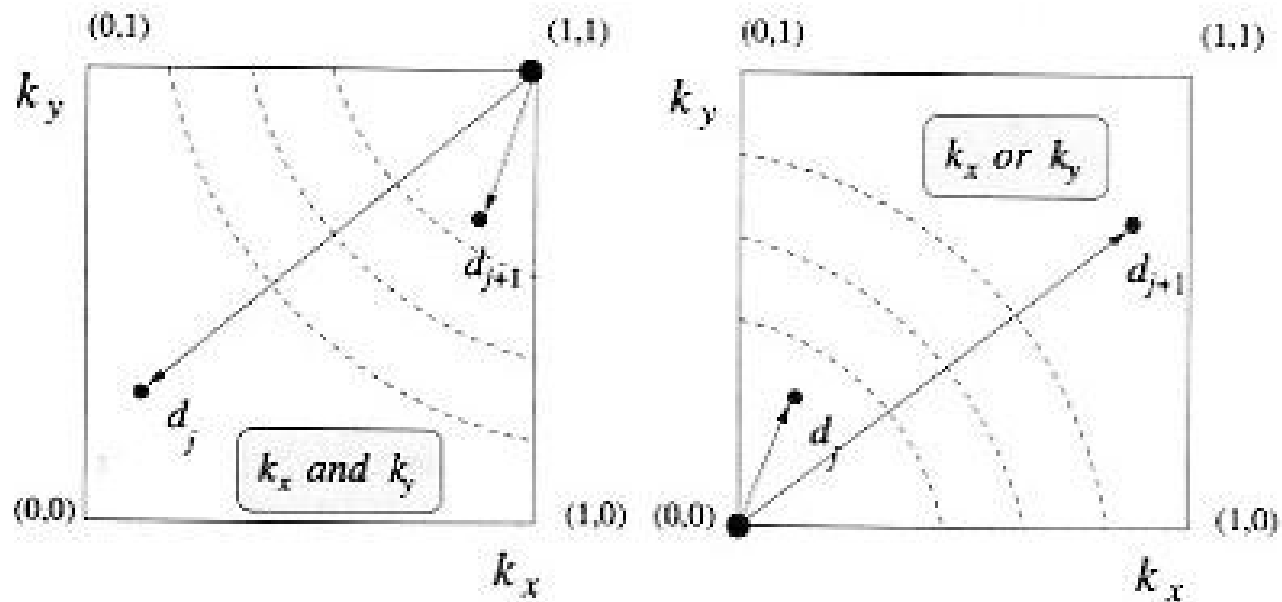
- prvky fuzzy množiny jsou výrazy použité pro vyhledávání
- stupeň příslušnosti se určuje jako váha výrazu v dokumentu
- různé modely pro výpočet podobnosti dokumentu a dotazu

Booleovský model - rozšíření

- **geometrické rozšíření**
 - dokument jako bod v prostoru
 - počet rozměrů prostoru = počet klíčových slov v dokumentu
 - vážení výrazů v dokumentu

Geometrické rozšíření

Baez:

Srovnání booleovského modelu a jeho rozšíření

fond	dokumentů	dotazů	přesnost pro konstantní úplnost		
			booleovský model	fuzzy logika	geometrické rozšíření
CACM	3 204	52	0.1789	0.1551 (-14%)	0.3314 (+ 72%)
CISI	1 460	35	0.1118	0.1000 (-11%)	0.1806 (+ 62%)
INSPEC	12 684	77	0.1159	0.1314 (+13%)	0.2700 (+133%)
MED	1 033	30	0.2085	0.2368 (+15%)	0.5573 (+167%)

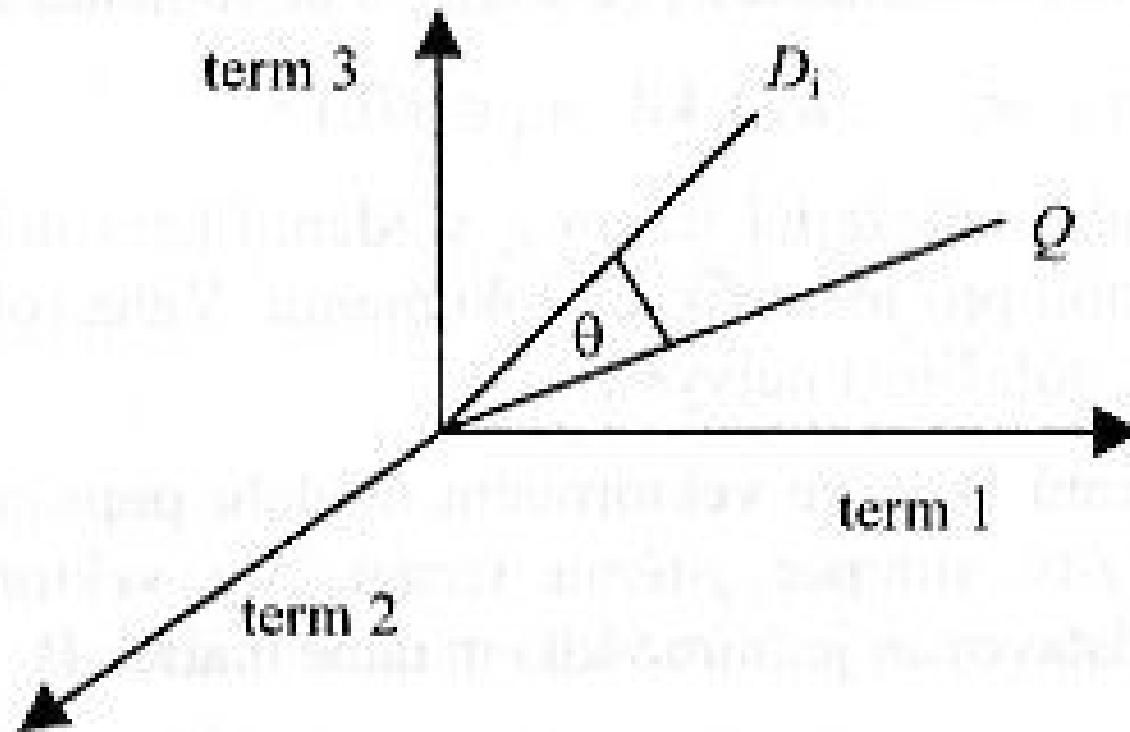
Tabulka 8.5: Srovnání booleovského modelu a jeho rozšíření

Vektorový model

- dokument i dotaz se chápou jako vektory v n -rozměrném prostoru (n je počet jedinečných výrazů ve všech dokumentech)
 - ✦ složky vektoru: směr, orientace, velikost
- složky vektorů jsou určovány výrazy a jejich vahami
- pomocí vektorového počtu se měří stupeň podobnosti mezi dotazem a dokumentem
 - ✦ kosinová míra, Diceova míra podobnosti ad.

Vektorový model

Vektorový model

- **Výhody**
 - vyhledává i částečně relevantní dokumenty
 - řazení dokumentů podle relevance (stupně podobnosti)
 - modifikace dotazu na základě vyhledaných relevantních dokumentů

Vektorový model

- **Nevýhody**
 - není jasná interpretace vah výrazů v dotazu
 - vzorce pro měření podobnosti nejsou teoreticky zdůvodněné
 - koeficient podobnosti nemá jasný význam
 - nelze užít logické operátory (AND, OR, NOT)

Indexování latentní sémantiky

- hlavní charakteristika
 - ✦ statisticko-matematické metody
 - ✦ velký objem databáze
 - ✦ základem matice dokument-výraz (klíčové slovo) → singulární dekompozice matice (redukce původní matice) → matice pojem-pseudodokument (odhalení vztahu mezi souvisejícími výrazy a zjištění podobných dokumentů)
- Výhody:
 - ✦ pojmové vyhledávání (vyhledají se i dokument obsahující výrazy, která nebyly zadány do dotazu, ale přitom jsou sémanticky blízké)
 - ✦ řazení dle relevance
 - ✦ metoda nezávislá na jazyce
- Nevýhody:
 - ✦ výpočetní náročnost
- [příklad](#)

Literatura

- INGWERSEN, Peter. *Information Retrieval Interaction*. London: Taylor Graham, 1992, kap. 4 (s. 61-81)
- BAEZA-YATES, Ricardo, RIBEIRO-NETO, Berthier. *Modern information retrieval*. New York : ACM Press, 1999, kap. 2 (s. 19-71)
- RAUCH, Jan. *Metody zpracování informací II : ukládání a vyhledávání*. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1996, kap. 6 až 10 (s. 33-57)
- Pokorný, J., Snášel. V., Húsek, D. *Dokumentografické informační systémy*. Praha : Karolinum, 1998, kap. 5 (s. 83-113)